

III. PEDAGÓGIA ÉS LÉLEKTAN

A TANSZÉKEK FEJLŐDÉSE A SZEGEDI TANÁRKÉPZŐ FŐISKOLÁN II.

BERECZKI SÁNDOR

Tanulmányom első részében a tanszék fogalmának és feladatainak értelmezését tekintetem át a tanárképző főiskola számára kiadott szervezeti szabályzatok alapján 1873-tól 1980-ig. Jelen tanulmányomban az egyes tanszékek megszervezésének történetét kísérem figyelemmel.

I. A tanszékek története a Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolán (1873—1947)

Az állami Polgári Iskolai Tanárképző Intézet 1873-ban történt megszervezésekor egyidejűleg nem hozták létre önálló tanári karát is. Az egyes tantárgyak oktatását óraadó tanárok végezték. Az első tanév végén azonban a tanároknak csaknem fele lemondta óraadói állását, melyet egyébként is mellékfoglalkozásnak tekintettek s így nem tudtak megfelelni a tanárképzés követelményeinek. Az intézet igazgatója, GYERTYÁNYFFY ISTVÁN ezért már 1874-ben azt kérte a minisztériumtól, hogy állandó tanári kart hozhasson létre. A polgári iskolai tanárképző egy épületben nyert elhelyezést az elemi iskolai tanítóképzővel, s mivel mindkettő igazgatását GYERTYÁNYFFY látta el, az óraadó tanárok pótlásának problémáját úgy oldotta meg, hogy a kinevezett tanárok mind a két intézetben tanították szaktárgyaikat. Így alakult ki a két intézet közös, állandó tanári kara. GYERTYÁNYFFY erről így ír: „A két intézetbe a szakoktatás egy és ugyanazon vérkeringését hozni be s azokat az óraadás fokozatos megszüntetésével saját tanárokkal látni el: az 1875/76-ban már megkezdettek valósulni.” [1]

Az óraadók pótlására az 1874/75. tanév végén GYERTYÁNYFFY három új tanári állást hirdetett meg: egyet a magyar nyelv és részben pedagógiai, egyet a természettudományi és egyet a földrajz—történelem tanszékre. GYERTYÁNYFFY a tanszék fogalmát tehát már 1874-ben használta, bár e kifejezés helyett gyakrabban élt a „tanári szék” kifejezéssel, amely pontosabban adta meg a szó konkrét tartalmát. GYERTYÁNYFFYÉK értelmezésében egy új tanár kinevezése egy új tanári szék elfoglalását jelentette, vagyis egy tanszék létrejöttét. Tanári széket csak kinevezett, rendes tanárok tölthettek be, vagyis óraadó tanárok által oktatott tantárgy nem számított tanári széknek, illetve tanszéknek. Pl.: ha a matematikát két rendes tanár oktatta, akkor két matematikai tanszékről beszéltek. Ugyanakkor azonban a szakcsoportok differenciálatlansága miatt egy tanár több, különböző tantárgyat is oktatott s így egy tanári szék betöltése nemcsak egy szaktárgy oktatásának ellátását jelentette. Így például az egyik tanár feladata volt a történelem, alkotmánytan és német nyelv; egy másiké a természetrajz, vegytan és természettan; egy harmadiké pedig a lélektan, neveléstan és magyar nyelv tanítása.

1875-ben megtörtént a három új, rendes tanár kinevezése s így az 1874/75-ös tanévben már fennálló 4 tanszék mellett (1. pedagógiai; 2. ének-zene; 3. testnevelés; 4. matematikai) az 1875/76-os tanévtől megkezdte működését az 5. magyar nyelv; 6. természettudományi; és 7. történelem—földrajz tanszék is. E tanszékekhez csatlakozott az 1876/77. tanévtől megszervezett házi ipari tanszék is (melyet az 1880-ban bevezetett ipari szakcsoport érdekében hoztak létre.) E tanszékre kinevezett tanár feladata volt az ipar, a könyvvitel és a német nyelv oktatása.

E szervezési munkák után állapította meg GYERTYÁNYFFY: „A legfőbb tantárgyak közül néhány már egy kézbe jutott oly formán, hogy az illető a maga szaktudományát taníthatta úgy az elemi, mint a polgári iskolai tanítóképzőben. A megkezdett úton okvetlenül tovább kell haladni, s a szaktanitást egész következetességgel keresztül kell vinni a megfelelő számú új szaktanárok kinevezése által.” [2]

GYERTYÁNYFFY törekvése a szaktárgyak differenciálására együtt járhatott volna a tanszékek számának növekedésével is. A minisztérium azonban hosszú évtizedeken keresztül nem járult hozzá az 1873-ban kialakított szakcsoportok felbontásához s ezért a tanszékek száma sem változott.

A polgári iskolai tanárképző 1874-ben kiköltözött ugyan az elemi iskolai tanítóképző épületéből, de megmaradt a két intézet közös igazgatása és tanári kara. Mivel egy-egy tanár mindkét intézetben több szaktárgyat is oktatott, ezért a heti óraszám a legtöbb tanárnál 24—29 óra volt. Ennek megszüntetése érdekében a tanári kar a minisztériumtól két új rendes tanár kinevezésével két új tanszék megszervezését kéri: egy második matematikai tanszék és egy magyar nyelv és irodalom tanszék. Felvetették egy fizika—vegytan tanszék létesítésének gondolatát is, mivel így „az egyes szaktudományok még szebben különválaszthatók” lennének. Pénzügyi megfontolások miatt azonban ettől a tervtől elálltak. A magyar nyelv és irodalom, valamint a második matematikai tanszék viszont az 1880/81-es tanévtől megkezdte működését.

Az új tanárok kinevezésével lehetővé vált az, hogy az egyes szaktanároknak nem kellett szaktárgyaikat mind a két intézetben tanítaniok. Az 1894/95-ös tanév végéig a két intézet tanári kara fokozatosan elkülönül egymástól s létrejön a polgári iskolai tanárképző önálló tanári kara. Ettől az időtől kezdve a tanszék fogalmát csak a polgári iskolai tanárképző intézetre vonatkoztatták.

Az 1880/81-es tanévben tehát már 9 tanszék működött. 1881-ben újra felvetődött egy új, rendes tanár kinevezésével a természettan—vegytan tanszék létesítésének gondolata. Az új tanár kinevezése 1881. júliusában történt meg s ezzel megalakult a természettan—vegytan tanszék. Így az 1881/82-es tanévben már 10 tanszék volt.

Ettől a tanévtől kezdve azonban nagyon lelassult a további fejlődés. Ennek oka az volt, hogy a meglévő két szakcsoport differenciálásához a minisztérium ismételt kérévényezések ellenére sem járult hozzá. A teljesség érdekében a tanári karnak ezeket a fejlesztésre vonatkozó javaslatait is érdemes figyelembe venni, annál inkább is, mivel e javaslatok egy része — igaz, jóval később — megvalósult.

A német nyelvet és irodalmat a nyelv és történettudományi szakcsoport hallgatói 1873-tól kötelező tantárgyként tanulták. Mint láttuk, e tárgy tanítását 1876-tól a házi ipari tanszékre kinevezett tanárra bízták. Az 1883/84-es tanévben más—más tanárra bízzák az ipar és német nyelv, irodalom tanítását. Az ipari szakcsoport 1893-ban történő megszüntetésével befejezi tevékenységét a házi ipari tanszék is, ugyanakkor felállítják a német nyelv és irodalom tanszékét.

Az ipari szakcsoport helyett 1894-ben létrehozzák a rajzi szakcsoportot s ennek megfelelően jön létre az 1894/95. tanévben a rajz tanszék.

1895 februárjában a tanári kar javaslatot készít a mennyiség- és természettudományi szakcsoport felbontására. A tervszerint a következő szakcsoportok meg-

szervezése lenne indokolt: a) matematikai—fizika és b) természettudományi. E szakcsoportok tantárgyainak oktatásához a következő tanszék felállítása kerül szóba: 1. algebrai; 2. geometriai; 3. fizika; 5. biológia; 5. ásványtan—kémia; 6. gazdaságtan. A minisztérium e tanszék megszervezését nem engedélyezi.

A tanári kar már 1887-ben szükségesnek tartotta azt, hogy a hallgatók elmélyültebb filozófiai képzést kapjanak. A filozófiai tárgyak oktatását kezdettől fogva a pedagógiai tanszék tanára látta el. Az 1901-es tanterv tovább szélesítette a filozófiai tárgyak számát s ezért indokolt volt, hogy az eddigi pedagógiai tanszék az 1901/02-es tanévtől a filozófia—pedagógia tanszék elnevezését vegye fel. Az 1920-ban és az 1924-ben kiadott tantervek tovább gazdagítják a filozófiai és a pedagógiai tárgyak számát és óraszámát. Ezért a tanári kar 1924-ben javaslatot tesz a különálló filozófiai és pedagógiai tanszék megszervezésére. A minisztérium ezt a javaslatot sem fogadja el.

A sok és heterogén tantárgyat magában foglaló mennyiség-tan—természettudományi szakcsoport felbontása 1880-tól szinte állandóan napirenden szerepelt. A tantárgyak differenciálódása és az ezzel járó óraszámok növekedése miatt a természettudományi tantárgyak oktatásával egyre több szaktanárt bíznak meg. A minisztérium — hogy elkerülje az új, önálló tanszékek megszervezését — e tantárgyak oktatására nem nevez ki rendes tanárokat, hanem óraadókat bíz meg. Az 1895-ös tanterv nagyfokú differenciálást hajt végre a természettudományi tárgyakban s így az 1895/96-os tanévtől több óraadó tanár beállítása válik szükségessé. Ennek megfelelően más-más tanár tanítja az állattant, a növénytant, az ásványtant, a kőzet- és földtant, a gazdaságtant, illetve a fizikát—kémiát.

1896. július 15-én a minisztérium 22679/1896. sz. rendeletével szólítja fel a tanári kart arra, hogy a tantárgyfelosztásban törekedjen az egyes tantárgyak szakszerű oktatására s az óraadó tanárok kiküszöbölésére. A tanári kar az 1898/99-es tanévben már biztosítja a teljesen szakszerű oktatást. Ezt az is lehetővé tette, hogy 1898 júliusában kinevezést nyert a vegytan tanára, aki a vegytant, ásványtant és geológiát tanította. Így az 1898/99-es tanévtől kezdve a fizika és vegytan tanszék önálló tanszékként dolgozott tovább. Az állattan és növénytan oktatását az 1900 szeptemberében kinevezett rendes tanár vette át az addig alkalmazott óraadóktól s így a biológiai tanszék az 1900/01-es tanévtől szerveződött meg.

Hasonló módon történt a magyar nyelv és az irodalomtörténet tanszékeinek különválása is. Az 1910/11-es tanévig mind a magyar nyelvtant, mind a magyar irodalomtörténetet egy tanár tanította. A magyar nyelvészet oktatására 1910-ben neveznek ki új tanárt s így a magyar nyelvészeti tanszék az 1910/11-es tanévtől kezdve különválik a magyar irodalomtörténeti tanszéktől. Ugyancsak az 1910/11-es tanévtől választják szét a növénytan és az állattan oktatását úgy, hogy a növénytant még többéven keresztül óraadó tanárok tanítják.

Bár a történelem—földrajz tanszéket már az 1875/76-os tanévben megszervezik s a történelmet 1877-től rendes tanár, a földrajzot pedig 1879-ig segédtanár, majd 1882-től rendes tanár tanítja, a minisztérium mégis csak az 1912/13-as tanévtől engedélyezi az önálló földrajz tanszék létesítését.

Az 1920-as tantervben az eddigi mennyiség-tan—természettudományi szakcsoportot két szakcsoportra bontják: 1. földrajz—természettudomány—vegytan, valamint 2. mennyiség-tan—természettan—vegytan szakcsoportra. Ennek megfelelően már az a tanterv is lényegesen módosítja a növénytan és az állattan egyes tantárgyait. E tantárgyak keretén belül még fokozottabb differenciálást hajt végre az 1924-ben kiadott tanterv. Ezek a tantervi reformok vezetnek az 1920/21-es tanévtől a növénytan és állattan tanszék különválasztására.

A Polgári Iskolai Tanárképző és Tanárnőképző Főiskola 1928-ban történő egyesítésekor és Szegedre helyezésekor a tanszékeket nem szervezik át s így az 1928/29-es tanévtől kezdve is a már eddig kialakult tanszékek kezdik meg működésüket. Az 1928-ban kiadott tanterv sem indokolta új tanszékek szervezését, mivel a korábbi szakcsoportok maradtak meg.

Az 1928/29. tanévben tehát Szegeden a következő tanszékek kezdik meg tevékenységüket: 1. filozófiai—pedagógiai; 2. magyar nyelvtudományi; 3. magyar irodalomtörténeti; 4. német nyelv és irodalmi; 5. történelem; 6. földrajz; 7. állattan; 8. növénytan; 9. mennyiségtan; 10. vegytan—ásványtan; 11. természettan; 12. ének-zene; 13. testnevelés; 14. kézimunka (szlőjd).

Az 1933-ban kiadott új tanterv változatlanul hagyja a nyelv-irodalom—történet tudományi szakcsoportot, módosítja azonban a korábbi két természettudományi szakcsoportot, mivel azok helyett a földrajz—természetrajz, illetve a mennyiségtan—természettan szakcsoportot hozza létre. A tanszékek szervezése szempontjából lényeges volt az, hogy lehetőséget adott kiegészítő szakok szervezésére. Így az 1933-as tanterv a férfiak számára a mezőgazdaságtan szakot jelöli meg kiegészítő szakként.

Az 1933-as tantervbe felvett új tantárgyak több új tanszék létesítését kívánták meg. Az 1935/36-os tanévtől iktatják be a női kézimunka kiegészítő szakot s hozzák létre ugyanakkor a női kézimunka tanszékét is. 1936-ban került sor a mezőgazdasági tanszék megszervezésére. 1941-ben a nők számára ismét új szakcsoportot alakítanak ki: a háztartástan-gazdaságtan szakcsoportot s teremtik meg egy új tanszék, a háztartástan tanszék felállítását.

A rajz tanszék — amelyet az 1894/95-ös tanévben szerveznek meg — az 1901/02-es tanévig működik, ekkor megszüntetik ugyan, de a rajzot és művészettörténetet 1924-ig tanítják az óraadó tanárok. A rajz tanszékét 1901/02-es tanévtől kezdve azért számolják fel, mert a rajz tanárok képzését kiveszik a Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola keretéből. Az általános iskolai rajz tanárok képzése 1947-től lesz a Pedagógiai Főiskolák feladata s ekkor kerül sor a rajz tanszékek megszervezésére is. A művészettörténet tanulását azonban az 1924-es, 1928-as és 1933-as tanterv is előírja a főiskolai hallgatóknak, e tárgy oktatását azonban óraadó tanárok látják el.

A főiskolai hallgatóknak szaktárgyaikon kívül egyéb tárgyakat is tanulniuk kellett. A tantervek idegen nyelvek tanulását is előírta számukra. Így például a francia és angol nyelv az 1873/74-es tanévtől szerepelt fakultatív tárgyként. A latin nyelvet az 1900/01-es tanévben vezetik be, az olasz nyelvet pedig az 1940/41-es tanévben. Mivel e tárgyak oktatását óraadó tanárok végezték, számukra önálló tanszékeket nem hoztak létre, bár a főiskola egyes iratai időnként tanszékenként említik őket. Ugyanez vonatkozik az 1920/21-es tanévtől kezdve oktatott néprajzra, illetve az 1934/35-ös tanévben bevezetett honvédelmi ismeretekre is.

II. A tanszékek története a szegedi Tanárképző Főiskolán

A szegedi Pedagógiai Főiskolát a Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium 1947. szeptember 24-én kelt 137.489/1947. VI. sz. rendelete hozza létre. A rendelet kimondja: „A szegedi Pedagógiai Főiskola első évfolyama egyelőre az Állami Polgári Iskola Tanárképző Főiskola első évfolyama helyett létesül.” A képzés a polgári iskolai tanárképző II., III. és IV. évfolyamain továbbra is folyt. Tekintettel arra, hogy a Pedagógiai Főiskola I. évfolyamának hallgatóit is a már korábban kialakult szakcsoportoknak megfelelően vették fel, új tanszékek megszervezésére 1947 szeptemberében nem volt szükség. A minisztérium 1947. október 30-án megküldött 157.788/1947. sz.

rendelete felhatalmazza az igazgatót arra, hogy „a Pedagógiai Főiskola I. évfolyamának előadóit — elsősorban a Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola tanári testületéből — ... kérje fel.” E rendeletében a minisztérium aláhúzza: „A szegedi Főiskolán a kereskedelmi gyakorlatok oktatását a jelen tanévben nem kívánom bevezetni. A francia és az orosz nyelv oktatását csak akkor vezetem be, ha ezeket legalább 12—12 hallgató választja.” E rendelkezés, valamint az 1947-ben kiadott tanterv alapján 1947 szeptemberében a következő 19 tanszék kezd meg működését: 1. filozófia-pedagógia; 2. magyar nyelvtudomány; 3. néprajz; 4. magyar irodalomtörténet; 5. idegen nyelv; 6. német nyelv és irodalom; 7. történelem; 8. földrajz; 9. növénytan; 10. állattan; 11. vegytan—ásványtan; 12. matematika; 13. fizika; 14. ének-zene; 15. testnevelés; 16. szlőjd (férfi kézimunka); 17. női kézimunka; 18. háztartástan; 19. mezőgazdaságtan.

Az 1947/48. tanév II. félévében felszámolták — a tantervi reformoknak megfelelően — a néprajz, az idegen nyelvi és a német tanszék működését. Ugyanakkor megszervezték az orosz, az angol és a rajz tanszékeket. Így a tanszékek száma 19 maradt.

1948-tól az egyes tanszékek működését, létrehozását és megszűnését, valamint elnevezésük változásait nehéz nyomon követni, mivel a kiadott szervezeti szabályzatok e kérdésben nem rendelkeznek. Egyes tanszékek megnevezése egy tanéven belül is nagyon változó a különböző iratokban, jelentésekben. Az 1947/48-as tanévben még filozófiai—pedagógiai tanszéket említenek. Az 1948/49. tanévben e tanszéket ketté választják. A filozófiai tanszéket a következő elnevezésekkel szerepeltetik: a) filozófiai tanszék; b) filozófiai—szociológiai tanszék; c) marxista—leninista tanszék. A pedagógiai tanszék elnevezései: a) pedagógiai tanszék; b) neveléstudományi tanszék; c) lélektani tanszék; d) didaktikai-lélektani tanszék; e) didaktikai tanszék. Az állattani tanszék társtanszékét, a növényteni tanszékét gyakran biológiai tanszék néven említik. A rajz tanszéket az 1949/50-es tanévtől rajz- és művészettörténeti tanszék elnevezéssel szerepeltetik. A kémia tanszék kifejezést a vegytan tanszékkel változtatva használják.

Az 1948/49-es tanévben az idegen nyelvi tanszéket angol és francia tanszékre bontják.

Amikor 1949. augusztus 8-án a minisztérium 1550-1-3(1949/V/1. ü. o. sz. rendeletével a Pedagógiai Főiskola képzési céljával csak az általános iskola felső tagozatára történő tanári képesítést jelölte meg, több tanszék veszített jelentőségéből. Ezt a tendenciát erősítette meg az általános iskola 1950-ben megjelent tanterve is, amely megszüntette az ún. szabadonválasztott tárgyak oktatását. Ez az intézkedés feleslegessé tette az e tárgyak oktatására alkalmas szaktanárok képzését.

Az 1949/50-es tanév I. félévében az oktatás még a következő tanszékekkel indul: 1. filozófia—szociológia; 2. lélektan; 3. magyar irodalom; 4. magyar nyelvészet; 5. orosz nyelv; 6. angol nyelv; 7. francia nyelv; 8. történelem; 9. vegytan; 10. fizika; 11. testnevelés; 12. ének-zene; 13. rajz- és művészettörténet; 14. háztartástan; 15. műhelygyakorlat; 16. biológia; 17. földrajz; 18. matematika; 19. állattan.

Az 1949/50-es tanév II. félévétől kezdve azonban már nagyon erősen érezteti hatását az általános iskolával és a tanárképzéssel kapcsolatos intézkedések sora. Ezen intézkedések hatására szűntetik meg az angol és francia tanszékeket, a műhelygyakorlat (szlőjd), valamint a mezőgazdasági tanszékeket is. Ezek helyett viszont létrehozzák — az úttörőszak bevezetésével — az úttörővezetőképző tanszéket, valamint a Micsurin-kört, amely szintén az úttörővezetőképző tanszék feladatait szolgálta. A minisztérium 1950. ápr. 11-én elrendeli a háztartástan oktatásának megszüntetését és ezzel a háztartástan tanszék felszámolását.

Az 1950/51-es tanévben a marxizmus—leninizmus oktatását az egyetemen szervezett központi tanszék látja el s ezért a korábbi filozófiai—szociológiai tanszék elnevezése szociológiai tanszékre változik a főiskolai tantervben szereplő szociológia tantárgynak megfelelően. Ugyancsak az egyetemen szervezett központi katonai tanszék feladata a hallgatók honvédelmi képzése is, amelyet az 1954/55-ös tanterv iktatott a tantárgyak sorába. E két központi tanszék a főiskolai oktatók megbeszéléseire képviselőket küldött.

A minisztérium az 1952/53. tanévben a központi marxista—leninista tanszék irányítása mellett a marxizmus oktatásának hatékonyabbá tétele érdekében a főiskolán marxista tanszéki csoportot hozott létre.

Az 1954-ben kiadott párthatározat elveinek megfelelően a minisztérium az 1954. július 2-án kelt 85511-28/2-1954. sz. rendeletével intézkedik a fakultatív idegen nyelvek oktatásáról. Ez teszi szükségessé az Idegen Nyelvi Lektorátus megszervezését az 1954/55-ös tanévtől kezdve.

Az oktatásügyi minisztérium 1955. június 11-én kelt utasításában értesíti a főiskola igazgatóját arról, hogy az 1955/56-os tanévtől kezdve a testnevelés, valamint az orosz nyelv és irodalom tanszékeket megszünteti. A minisztérium ugyancsak 1955 nyarán hoz rendeletet a budapesti Pedagógiai Főiskola működésének beszüntetéséről is: Ennek következménye az lesz, hogy a budapesti Főiskola három tanszékét: a román, a délszláv, valamint a szlovák nyelv és irodalom tanszékét az 1955/56-os tanévtől kezdve Szegedre helyezik. A délszláv tanszéket egy évi működés után az 1956/57-es tanévtől a pécsi Pedagógiai Főiskolára helyezik át.

Az 1956/57-es tanévben megszüntetik a központi katonai tanszék működését, mivel a honvédelmi miniszter rendelkezése alapján átszervezik a katonai kiképzés rendjét.

Amint láttuk, 1950-től — az 1950-es és 1954-es párthatározatokat követően — gyakori volt egyes tanszékek létrehozása, illetve megszüntetése. E változások természetesen magukkal hozták a tanszékek oktatóinak gyakori átszervezését is. Új tanszékek felállítása, illetve már működő tanszékek felszámolása a legtöbb esetben nyom követte az egyes tantervekben szereplő, illetve kihagyott tantárgyakat.

1958-ban jelenik meg az MSZMP művelődéspolitikai irányelveit tartalmazó dokumentum, valamint az MSZMP Politikai Bizottságának az egyetemek politikai és káderkérdéseiről szóló határozata. E fontos dokumentumok új fejlődési szakasz megindulását jelzik az 1950-től tapasztalható — s a tanszékek szervezését tekintve negatív — tendenciával szemben. A minisztérium e jelentős állásfoglalások alapján készíti el a felsőoktatás 10 éves távlati tervét, amely meghatározta a szegedi Pedagógiai Főiskola további fejlődését is.

A minisztérium 10 éves távlati tervének figyelembevételével készíti el a szegedi Főiskola is a maga 10 éves (1960—1969) fejlesztési tervét, melyet a tanácsülés 1958. december 19-én vitat meg. A tanácsülés követendő alapelveként mondja ki azt, hogy a Pedagógiai Főiskolák minden, az általános iskola felső tagozatában tanított tantárgy oktatására képezzenek szaktanárokat. Ez azt az igényt is magában foglalja, hogy a Magyarországon működő három (Eger, Pécs, Szeged) Pedagógiai Főiskola teljes legyen. E célkitűzés megvalósítása érdekében a tanácsülés szükségesnek tartotta annak kimondását, hogy a korábbi években megszüntetett tanszékeket vissza kell állítani, illetve — az általános iskola 1958-ban megjelent tantervének megfelelően — újakat kell szervezni. A szegedi Pedagógiai Főiskola tanácsülése a következő tanszékek megszervezése mellett döntött: 1. orosz; 2. marxista (filozófiai); 3. testnevelési; 4. polittechnikai; 5. népművelési; 6. lélektani tanszék. A tanácsülés ugyanakkor fontosnak tartja a már működő tanszékek elhelyezésének, felszerelésének és személyi ellátottságának fejlesztését és korszerűsítését is.

A Művelődésügyi Minisztérium 1959. augusztus 3-án kelt 29709/1969. sz. rendeletében a következőképpen intézkedik: „Az általános iskolai tanárszükséglet kielégítése és a háromszakos képzés megvalósítása érdekében Szegeden az orosz nyelv és irodalom, valamint a testnevelés tanszék újraszervezését rendelem el. A világnézeti nevelés és a tudományos munka színvonalának emelése érdekében Szegeden marxizmus—leninizmus tanszéket létesítek.” Ugyanez a rendelet mondja ki azt is, hogy „a műszaki ismeretek és gyakorlatok, valamint a mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok — mint új szakok — oktatását átmenetileg a fizika, kémia, állattan és növénytan tanszékek lássák el.” Az 1959/60. tanévben bevezetett főiskolai tantervnek megfelelően a mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok, illetve a műszaki ismeretek és gyakorlatok szakot harmadik szakként lehetett választani a biológia—földrajz, illetve a matematika—fizika és matematika—kémia szakhoz.

E rendelkezéseknek eredményeképpen kezdi meg működését az 1959/60. tanévtől a szegedi Főiskolán az orosz, a testnevelés, és a marxizmus—leninizmus tanszék. Ugyancsak 1959-ben készítik el a három főiskola „Javaslatok a Pedagógiai Főiskolák fejlesztéséhez” című előterjesztését, amelyben leszögezik: „Az újonnan alakult szakterületeken (műszaki ismeretek, mezőgazdasági ismeretek) meg kell szervezni az önálló tanszégeket, amelyek biztosítékai e területek kívánt mértékű fejlődésének.” Ezen állásfoglalás eredményezi azt, hogy a műszaki ismeretek és gyakorlatok, valamint a mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok tanszékeit az 1960/61-es tanévben önálló tanszékeké szervezik át.

1960 áprilisában a szegedi Főiskola felterjesztésében tesz javaslatot arra, hogy a neveléstudományi tanszék keretében önálló lélektani tanszéket alakítsanak ki. A minisztérium azonban az önálló lélektani tanszék létrehozását még 1962-ben sem látja indokoltnak. A minisztérium azonban már az 1962/63-as tanévtől engedélyezi azt, hogy a neveléstudományi tanszéken belül pszichológiai részleg jöjjön létre, majd az 1963/64-es tanévtől kezdve hozzájárul az önálló pszichológiai tanszék felállításához.

A népművelés tantárgyat először az 1959-es főiskolai tanterv veszi fel a kötelező tárgyak sorába, s ezt az 1964-es, valamint az 1970-es tanterv is változatlanul hagyja. Az 1973-as tanterv azonban már bevezeti a népművelés szakos képzést, s így szükségessé válik az 1973/74-es tanévtől kezdve a népművelési tanszéki csoport létrehozása.

Az 1970-es főiskolai tanterv a kötelező tantárgyak közé veszi fel az oktatás technikai eszközei című tantárgyat, amely ettől kezdve a többi tantervben is helyet kap. E tantárgy oktatása tett indokolttá az oktatástechnikai tanszéki csoport 1971-ben történő megszervezését, melynek elnevezését 1979-től oktatástechnológiai tanszéki csoportra módosították.

Az integrált oktatási egységek létrehozását szolgálta az állattan és növénytan tanszék egyesítése biológia tanszékké 1976-ban, valamint a magyar nyelvészeti tanszék tanszéki csoporttá szervezése a magyar irodalmi tanszék keretében s magyar nyelv és irodalom tanszék elnevezéssel.

Az eddigiekben ismertetett változások eredményeként az 1980/81-es tanévben a következő 21 tanszék, tanszéki csoport, illetve idegennyelvi lektorátus végzi oktató-nevelő munkáját a szegedi Tanárképző Főiskolán: 1. biológia; 2. ének-zene; 3. fizika; 4. földrajz; 5. kémia; 6. magyar nyelv és irodalom; 7. marxizmus—leninizmus; 8. matematika; 9. mezőgazdasági; 10. műszaki; 11. neveléstudományi; 12. népművelési tanszéki csoport; 13. oktatástechnológiai tanszéki csoport; 14. orosz nyelv és irodalom; 15. pszichológia; 16. rajz—művészettörténeti; 17. román nyelv és irodalom;

18. szlovák nyelv és irodalom; 19. testnevelési; 20. történettudományi; 21. idegennyelvi lektorátus.

Tanulmányomban a szegedi Tanárképző Főiskola, illetve jogelődje, a Polgári Iskola Tanárképző Főiskola 107 éves történetéből az oktató-nevelő-tudományos munka alapvető szervezeti kereteinek, a tanszékeknek fejlődését tekintetem át. A hangsúlyt az egyes tanszékek létrehozásának; illetve megszüntetésének okaira, körülményeire helyeztem s ezért azok belső fejlődésének részletkérdéseivel (például a tanszékek oktatóinak létszámalakulásával) nem foglalkoztam. Úgy gondolom, hogy ezt a feladatot az egyes tanszékek oktatóinak kellene elvégezni.

A könnyebb áttekinthetőség céljából a főiskolai tanszékek létrehozásának, megszüntetésének, illetve újjászervezésének időpontjait az alábbi táblázat tünteti fel.

A tanszék neve	Megszervezése	Megszüntetése	Újjászervezése
1. Filozófia—pedagógia	1874	1947	
2. Filozófia—szociológia	1948	1950	
3. Szociológia	1950	1951	
4. Marxizmus—leninizmus (központi)	1950	1952	
5. Marxizmus—leninizmus (tanszéki csoport)	1952	1959	
6. Marxizmus—leninizmus	1959		
7. Pedagógiai (neveléstudományi)	1874 (1947)		
8. Pszichológia (tanszéki csoport)	1962		
9. Pszichológia	1963		
10. Oktatástechnika (oktatástechnológia)	1971 1979		
11. Ének-zene	1874		
12. Magyar nyelv és irodalom	1875		
13. Magyar nyelv	1910	1976	1976
14. Magyar irodalom	1910	1976	
15. Természettudomány	1875	1900	
16. Biológia	1900	1920	
17. Állattan	1920	1976	1976
18. Növénytan	1920	1976	
19. Történelem—földrajz	1875	1912	
20. Történelem	1912		
21. Földrajz	1912		
22. Házipar	1876	1893	
23. Kézimunka (férfi) (szlőjd)	1928	1949	
24. Kézimunka (női)	1935	1949	
25. Háztartástan	1941	1950	
26. Természettan —vegytan	1881	1898	
27. Fizika	1898		
28. Vegytan	1898		
29. Mezőgazdaságtan	1936	1950	1960
30. Rajz	1894	1901	1948
31. Matematika I.	1874		
32. Matematika II.	1880	1928	
33. Idegen nyelv	1947	1948	
34. Idegennyelvi lektorátus	1954		
35. Német nyelv és irodalom	1893	1948	
36. Angol nyelv és irodalom	1948	1950	
37. Francia nyelv és irodalom	1948	1950	
38. Orosz nyelv és irodalom	1948	1955	1959
39. Román nyelv és irodalom	1955		
40. Délszláv nyelv és irodalom	1955	1956	
41. Szlovák nyelv és irodalom	1955		

A tanszék neve	Megszervezése	Megszüntetése	Újjászervezése
42. Műszaki ismeretek és gyakorlatok	1960		
43. Néprajz	1947	1948	
44. Úttörővezetőképző	1950	1953	
45. Micsurin-kör	1950	1953	
46. Katonai (központi)	1954	1956	
47. Népművelési (tanszéki csoport)	1973		

IRODALOM

- [1] GYERTYÁNFY ISTVÁN: A budapesti állami elemi és polgári iskolai tanítóképzede múltja és jelene. Budapest, 1882. 167.
 [2] Uo. 175.
 [3] BERCZKY SÁNDOR: A Tanárképző Főiskola 100 éves története (1873—1973). A szegedi Tanárképző Főiskola centenáriumi évkönyve. Szeged, 1973. 5—77.

DIE ENTWICKLUNG DER LEHRSTÜHLE AN DER PÄDAGOGISCHEN HOCHSCHULE SZEGED — II.

SÁNDOR BERCZKI

Als Fortsetzung der früher erschienenen Studie (I.) untersucht der Verfasser die Umstände den Zeitpunkt der Aufstellung der einzelnen Lehrstühle, sowie die Ursachen ihrer eventuellen Auflassung bzw. Neuorganisation. Er stellt fest, dass die Organisation der Lehrstühle an der Pädagogischen Hochschule vor allem den Lehrplanänderungen im Zusammenhang steht. In der 107-jährigen Geschichte der Hochschule unterscheidet er zwischen der Entwicklung der an der Pädagogischen Hochschule der Bürgerschule errichteten und jener der an der Pädagogischen Hochschule ins Leben gerufenen Lehrstühle. Am Schluss der Abhandlung findet sich eine tabellarische Zusammenstellung bezüglich der Zeitpunkte des Wirkens der einzelnen Lehrstühle.

РАЗВИТИЕ КАФЕДР В СЕГЕДСКОМ ПЕДАГОГИЧЕСКОМ ИНСТИТУТЕ ИМ. ЮХАСА ДЬЮЛЫ

БЕРЕЦКИ ШАНДОР

Продолжая статью, напечатанную в предыдущем номере научных записок Сегедского пединститута, автор рассматривает условия и время создания различных кафедр, причины реорганизации или ликвидации некоторых кафедр. По мнению автора организационная работа по созданию и реорганизации кафедр в Сегедском педагогическом институте в первую очередь связана с изменением учебного плана. Рассматривая историю создания 107-летнего института, автор проводит чёткую границу между развитием кафедр старого Гражданского педагогического института и вновь организованных кафедр Сегедского педагогического института.

В конце работы имеется таблица, в который указаны важнейшие даты, связанные с историей и работой кафедр пединститута.